

LIVET

TIRSDAG 7. FEBRUAR 2012:

Med malt ansikt går indianeren Tsitsiri (29) på jakt – i Amazonas regnskog. Han skal snart ut på sitt livs reise.

SØNDAG 12. FEBRUAR 2012:

For første gang i livet griper indianeren Tsitsiri en neve snø – i Krokstadelvas vinterskog. Han har landet i en annen verden.

LANDSBYEN: San Miguel har i underkant av 100 innbyggere, der den ligger oppe i 1200 meters høyde i regnskogen. Alle husene er bygget av bambus, og gulvene er løftet, blant annet på grunn av slangefaren.

Vil gjerne snakke med den norske høvdingen

Av JON MAGNUS, THOMAS NILSSON (foto i Peru)
og KRISTER SØRBØ (foto i Norge)

En liten, slank mann med et bredt smil hugger seg vei gjennom tett jungel, ned til kjempetreet som sto der allerede i hans fjerne forfedres tid.

SAN MIGUEL, AMAZONAS (VG) Stammen er enorm, den utstråler styrke. Trekronen rager høyt over alt annet levende i den intenst grønne regnskogen.

Tsitsiri – «gresshoppene» – legger hendene på stammen, bøyer hodet i en bønn til naturen og Moder Jord, og kjenner hvordan treets energi strømmer over i ham selv. For den lille Ashaninka-indianeren i jungelen der oppe under Andesfjellene i Peru trenger all den kraften han kan få:

Om få timer skal 29-åringen ut på sitt livs reise – til «el otro mundo»: Til en verden på den andre siden av Andesfjellene i det fjerne, til en verden bortenfor den veldige Amazonas-jungelen.

Til Norge. Til Krokstadelva og Arendal, Oslo, Drøbak og Ørje.

Til snø, som han bare har sett på avstand der oppe i Andes, men aldri tatt i. Og til iskalde minusgrader, som han aldri har kjent på kroppen.

– Jeg gleder meg ikke, sier Tsitsiri alvorlig.
– Men jeg gruer meg heller ikke. Jeg er bare

INDIANERSTAMMEN: Kjempetreet i jungelen strutter av energi. Tsitsiri legger hendene på kjempen, ber en bønn til naturen, og henter kraft før den lange reisen til Norge.

full av forventning, for jeg aner ingenting om hva som ligger foran meg. Uansett blir det et eventyr, og alt blir en overraskelse. Jeg må ta det som det kommer ...

Tsitsiri, gresshoppene, har også et annet navn: Frank Dieter Samaniego.

– Det er vanskelig for peruanske myndigheter å bokstavere navnene våre. Derfor må vi ha et «vestlig» navn når vi skal ha ID-kort eller pass. Mine forfedre kjente briten Frank og tyskeren Dieter, og dermed bestemte bestefar Miguel at jeg skulle hete Frank Dieter. Og så tok vi det spanske etternavnet Samaniego. Det lever jeg godt med.

Men det er Tsitsiri jeg er, sier han.

Det lille kollektivsamfunnet San Miguel i øvre Amazonas, i jungelen 1200 meter over havet, er oppkalt etter Tsitsiris bestefar.

Det var han som grunnla det, etter at det ble umulig å leve lenger nede i dalen. Veiene kom, regnskogen ble hugget ned, viltet ble borte, elvene ble forurenset, fiskene døde, fuglene fant ikke lenger mat i trærne.

Da var det ikke annet å gjøre enn å trekke oppover og innover, til nye områder, der livsgrunnlaget var noe bedre. I dag lever det lille samfunnet av «forsiktig turisme», kaffebønner og frukt; bananer, mango, avokado og alle de andre tropiske favorittene vi nordmenn bare kjenner fra butikkdissen.

Tsitsiri er opptatt av miljøet rundt seg. Han vil bevare, og om mulig replante regnskogen. Han vil viderefortelle jungelens legender, fortelle om mytiske vesener – og lære oss «i verden bortenfor» om jordens sjel, og om viktigheten av å ta vare på naturen.

– Når vår kultur og vår verden dør, så dør vi, sier han alvorlig.

– Regnskogen har store ressurser, som gjerne kan utnyttes. Men det må gjøres med visdom og kløkt. I dag bygger man veier i naturområder, driver rovhugst på tømmer, graver etter gull i sårbare områder, og borer etter olje og gass der urfolk bør få være i fred.

Vi drives fra skanse til skanse av støy, giftutslipp og uvettig turisme. Selve livsgrunnlaget vårt forsvinner. Det er ikke nok å *snakke om* bevaring av miljøet vårt, sier Tsitsiri:

– Det er ikke engang nok å bevilge hundrevis

– Når vår kultur og vår verden dør, så dør vi.

TSITSIRI,
Ashaninka-indianer

SISTE JAKT: Tsitsiri må ut på jakt en siste gang før den lange turen til Norge. Men det er ikke så mye vilt igjen; mye av regnskogen er hugget ned i dette området, og byttedyrene trekker videre innover i jungelen.

– Det hviler en
forbannelse over
urfolkene i vår tid.

SHUNNITA,
Tsitsiris søster

TO SØSTRE: To av Tsitsiris søsken, Shunnita (Lille søtpotet) og Chin-chito (tålmodig pike), har pyntet seg før brorens avskjed med landsbyen. Shunnita (26) i fantastisk fjærpynt hjelper sin 10 år gamle lillesøster med sminken.

av millioner til drive forebyggende arbeid, slik Norge gjør, så lenge man lar pirater, lykkejegere og gangstere få herje fritt uten å stanse dem.

Ashaninka'ene er Perus største urbefolkning, med mellom 50 000 og 80 000 individer, fordelt på over 200 samfunn.

De er jungelindianere, og de aller fleste bor i de enorme regnskogområdene øst for Andesfjellene, øverst i Amazonas. San Miguel, som ligger i Perene-dalen noen mil fra byen La Merced, har en befolkning på litt over 100.

– 200, sier høvdingen.

– 150 kanskje, sier Tsitsiri.

– **Vi er 89 her, sier Amanda (53), som vi bor hos. Kanskje vet stammens kvinner best.**

I det lille kollektivsamfunnet er det en skole, der Ashaninka'enes barn får fem års undervisning; lesing, skriving, reg-

GJESTFRIHET: Amanda (53) har ti barn og mange barnebarn, de fleste spredt timer senere – som avskjedsmat.

ning – og spansk. Deres eget språk er det ingen andre som forstår. Noen unge tar mer skolegang, men da må de ned i dalen, til et av de litt større bysamfunnene der.

Tsitsiri har valgt å fortsette videre. Han har gymnas, og de siste månedene har han bodd i storbyen Lima på den andre siden av Andes, 350 kilometer unna. Der studerer han turisme, og der har han lært seg litt engelsk – mer enn nok å kommunisere med vertene som ventet på ham i Norge.

Reisen til Norge er ingen tilfeldighet. Allerede for seks år siden traff han nordmannen Øyvind Wesseltøft og hans peruanske kone Laura, som driver det lille reisebyrået CoexAmazon i Lima. Senere har flere nordmenn hatt Tsitsiri som jungelguide, eller blitt med ham hjem til San Miguel. Vel framme skal han bistå sine norsk-peruanske venner på reiselivsmessen på Lillestrøm, besøke norske bekjente – men først og

for alle vinder. VG bodde hos henne, og fikk strålende service: Den høna som trippet rundt frokostbordet, ble slaktet, ribbet og servert til lunsj fire

fremst fortelle verden utenfor San Miguel og Perene-dalen om urbefolkningens problemer.

Både som barnebarn av bestefar Miguel, og som en klok, vennlig og kunnskapsrik Ashaninka, er han «valgt ut» av sitt folk til å fortelle historien om Amazonasfolkets liv, lidelser og muligheter – og forventninger.

Tsitsiris søster Shunnita, «lille søtpotet», som også får utdannelse i Lima, er stolt av broren sin.

Hun har pyntet seg for oss i sin fineste stas; blå drakt, langt, utslått hår, en fantastisk ørepynt av papegøye fjær, og røde tegninger på begge kinn:

– **Tsitsiri vil representere oss med mot og kunnskap, sier 26-åringen.**

– Han vil fortelle verden om hvilke problemer urbefolkningen sliter med, han vil berette om vår kultur, om økologi og

økonomi, og han vil fortelle om hvordan våre gamle dør, ikke bare av alder, men også av bekymring.

– Det hviler en forbannelse over urfolkene i vår tid. Vi skylder våre gamle å ta vare på arven fra fortiden, og passe på Moder Jord.

Vær så snill og lytt til hva Tsitsiri sier!

Da jeg selv var hos Tsitsiri og Ashaninka-folket i Amazonas tidligere i februar, berettet jeg om folk som frøs i hjel i kulden i Europa. Og om en temperatur så lav at varmt vann ville fryse til is på sekunder.

Ingen trodde meg, og de færreste visste hva is var. Da jeg fortalte om Holmenkollen, og dristige kvinner og menn som fløy 150 meter gjennom luften med planker på beina, rystet de fleste på hodet, og hiktet av latter. Morsomt, men det fikk da være måte på fantasi.

PÅ GJENSYN, BROR: Shunnita har en liten tomannsprat med broren Tsitsiri før han legger ut på den lange reisen til «verden bortenfor». Tsitsiri bor i farens hus, det eneste i landsbyen som er bygget av leire og har bølgeblikktak. Gulvet er hardtrampet jord.

«MADE IN SAN MIGUEL»: Kaffe – og vakre smykker. Urbefolkningen i San Miguel på livnære seg på noe i fremtiden, og i fjor produserte det lille kollektivsamfunnet 30 tonn kaffebønner, som selges til «Chanchamayo Highland Coffe» nede i dalen. Og håndverket er vakkert.

VED BÅLET: Tsitsiri (t.v.) og VG-gjestene fra Norge feires med en nattlig fest i landsbyen San Miguel. Masato – gjæret yuccabrennevin – sendes rundt, det er musikk og dans. Og Tsitsiri, som skal til «verden bortenfor», koser seg ved bålet for siste gang på lenge.

Jeg fortalte om familien min. Da jeg nevnte at min yngste datter på 33 hverken var gift eller hadde barn, reagerte de med sjokk og vantrø.

Kunne hun ikke heller gifte seg med Tsitsiri mens han var i Norge, få mange barn med ham – og så flytte tilbake til jungelen?

Ashaninka'ene har alltid vært et frihetselskende og uavhengig folk, som har lidd mye vondt. De ble hyllet for sitt mot og sin krigerevne av de spanske erobrerne allerede på 1500-tallet, og 300 år senere, da gummibaronene svermet inn i området, ble mange av dem tatt som slaver.

80 prosent av Ashaninka'ene ble myrdet, og de siste 100 årene er de blitt jaget, myrdet, forfulgt og fortrenget. Av gummitappere, rovbyggere, kokaingangstere, og oljeselskaper. Og av myndighetene selv.

Maoistene i terrororganisasjonen «Lysende sti» myrdet mange Ashaninka'er på 70- og 80-tallet, noen ble holdt som slaver, andre ble tvunget til terror under trusler om å svi av hele landsbyer, og drepe innbyggerne.

Minst 10 000 Ashaninka'er ble fordrevet, 6000 drept og flere enn 5000 ble tatt til fange av Lysende Sti.

500 kilometer lenger øst, enda dypere inn i regnskogen, ligger regionen Madre de Dios – «Guds Mor», der jungelindianere fra den lille, ukontaktede Mascho-Piro-stammen nylig drepte en mann med pil og bue, og såret en skogvokter.

– Indianerne kjemper for sine liv og sin eksistens. Den eneste måten de vet å overleve på, er å eliminere sine fiender, sier den peruanske antropologen Beatriz Huertas.

Han er en av verdens fremste eksperter på urfolk i Amazonas

– Disse menneskene har den samme retten til å leve som deg og meg. Men de er presset opp i et hjørne, og slåss bokstavelig talt for sine liv.

Tsitsiri, fotograf Thomas og jeg skal ut på jakt med pil og bue. Men først må vi males; to røde, horisontale striper på hvert kinn.

– Vi har ansiktsmønstre for det meste, sier Tsitsiri.

– For velkomst, slik dere ble malt da dere kom til oss. Og

FARVEL: Amanda og noen av de andre tar avskjed med Tsitsiri og VG. Nå skal landsbyens store sønn ut i verden for å fortelle om urbefolkningens skjebne – og de mulighetene som venter hvis man forvalter naturen godt. Det blå huset i bakgrunnen er San Miguel's lille skole.

– Den eneste måten
de vet å overleve på,
er å eliminere
sine fiender De er
presset opp i et hjørne,
og slåss bokstavelig talt
for sine liv.

BEATRIZ HUERTAS,
antropolog

for god jakt, for å være i ett med naturen. Og når vi ruster oss
til protest og krig; da maler vi hele ansiktet blodrødt.

– Jeg skjønner Piro-stammens reaksjon, sier Tsitsiri.
– Deres habitat, der de har levd uforstyrret i tusener av år,
invaderes og kveles nå av både grådighet og nysgjerrighet.

**Selv økoturisme må utøves med skjønn og varsomhet,
sier han.**

Noen dager senere har ikke Tsitsiri bare tumlet rundt i dyp-
snøen i åsen over Krokstadelva, eller tatt sitt livs første stav-
tak med svimlende myke fall.

Han har også besøkt Regnskogfondet og talt sitt folks sak,
kastet isklumper på trær med frosne fingre – med samme
millimeterpresisjon som når han jakter på middagen med pil
og bue i Amazonas.

Han skal besøke Kon Tiki-museet, og se den berømte bal-
saflåten som seilte ut fra Callao i hans hjemland Peru i 1947.
Mannen som skal ta ham rundt på museet, er Pål Sverre
Hagen, skuespilleren som tolker rollen som Thor Heyerdahl i
den nye Kon Tiki-filmen.

HJERTELIG GJENSYN: Skuespiller Pål Sverre Hagen, som tolker rollen som Thor Heyerdahl i den nye Kon Tiki-filmen, var sammen med Tsitsiri i jungelen for seks år siden. Sist helg traff de to vennene hverandre igjen i Krokstadelva i Buskerud.

De to så hverandre sist for seks år siden, da Pål Sverre var på jungeltur i Amazonas.

Det blir et hjertelig gjensyn når de nå møtes igjen hjemme hos familien Wesseltøft i Krokstadelva.

De snakker om da de gikk på kino sammen i Lima – og så en rå og brutal film med fryktelig mange drap.

Det fristet ikke til gjentakelse. «V for Vendetta» ble Tsitsiris første og siste filmopplevelse.

Tsitsiri er selv rede til å dø for det han tror på, for kampen om regnskogen og retten til å leve i verdighet.

I 2009 døde 10 indianere og 22 politifolk i kamper nord i Peru, i et sammenstøt der urfolket protesterte mot oljeutvinningen i et sårbart område.

– **De hadde malt seg til krig, sier Tsitsiri.**

– Og vi Ashaninka'er er klare til det samme. Det er planlagt en dam i et naturreservat i vårt folks område noe lenger øst. Hvis dammen kommer, vil mange bli tvunget vekk fra sine landsbyer, og det blir sorg og nød. Da vil Ashaninka'er fra fjern og nær male seg røde, og ofre livet om nødvendig.

Men nå har altså Tsitsiri, eller Frank Dieter, kommet til Norge i fred, for å snakke sitt folks sak.

– Hvis det er mulig, vil jeg også gjerne snakke med Høvdningen, sier han alvorlig, og sikter til Kong Harald.

Han gir meg et brev han har skrevet til Kongen, og jeg lover ham å gjøre så godt jeg kan. Eventuelt få i stand en avtale med viseshøvdningen, Haakon, som tidligere har vist stor interesse for urfolks problemer.

Tsitsiri står i dypsnøen med blåfrosne fingre, bøyer seg ned og griper en isklump, sikter – og «skyter»: Treff på 30 meter! ■

jon.magnus@vg.no
thomas.nilsson@vg.no
krister.sorbo@vg.no

VELKOMSTMIDDAG: – Endelig i Norge, og Tsitsiri får en peruansk velkomstmiddag hos sine verter i Krokstadelva, for at ikke overgangen skal bli for brå. Fra venstre datteren Sara (12), Pål Sverre Hagen, Tsitsiri, Laura og Øyvind Wesseltøft og sønnen Jacob (14)

ETTERTANKE: Store, ranke furuer i kald, norsk vinterskog fikk Tsitsiri til å tenke. – Hjemme i regnskogen er det alle slags intense lyder, sier han. – Her er det en underlig stillhet, en slags ro som jeg aldri har opplevd før. Samtidig er det så utviklet her, og husene er rene og tørre og varme.